

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет романської філології і перекладу
Кафедра іспанської та новогрецької філології і перекладу

Допущено до захисту

«___» _____ року

Завідувач кафедри

_____ Олена ЗАЛЕСНОВА

КУРСОВА РОБОТА

з філології на тему:

«АНТОНІМІЯ ТА ТИПИ АНТОНІМІВ»

Студентки групи Млі 05-21
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.051 Романські
мови і літератури
(переклад включно), перша –
іспанська
Освітня програма Іспанська мова і
література, друга
іноземна мова, переклад
Забудської Наталії Олександрівни

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук,
доцент Бобчинець Любов Іванівна

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Члени комісії:

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Київ 2024

АНОТАЦІЯ

Антонімія є однією з основних семантичних категорій мови і відноситься до тих областей мовознавства, які привертають увагу багатьох дослідників на кожному новому етапі розвитку цієї науки, і щоразу потребують перегляду та додаткової розробки. Антоніми формуються як самостійне мовне явище. Їх походження обумовлено об'єктивними протилежностями між явищами, властивостями та якостями реального світу. Центральним поняттям щодо антонімії є поняття протилежності (антоніми - від грецьк. anti – проти, опута - ім'я) - слова однієї частини мови, мають протилежні значення [5], філософський, логічний і лінгвістичний аспекти.

Антоніми є протилежними за семантикою слова однієї й тієї ж частини мови. Всебічний облік аспектів парадигматики (місця слів в антонімічних парадигмах, блоках слів та ін.), синтагматики (поєднання слів та характеру їх вживання у типових контекстах) та прагматики дозволяє намітити досить ясні мовні критерії визначення антонімів. Протилежність антонімічних слів за однією диференціальною ознакою в парадигматиці цілком виразно відповідає їм у високій мірі подібному вживанню в мові (загальна «зона» сполучуваності, часта спільна зустрічальність у тексті та ін.).

Ключові слова: іспанська мова, лексикологія, антонім, полярність, словотвір.

ЗМІСТ:

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ МОВНОЇ АНТОНІМІЇ	7
1.1 Вираз полярності у мові	7
1.2 Види антонімів	11
Висновки до розділу 1	15
РОЗДІЛ 2. СЛОВОТВІРНІ ЗАСОБИ МАРКУВАННЯ	16
ПОЛЯРНOSTІ В ІСПАНСЬКІЙ МОВІ	
2.1 Засоби створення антонімічності у субстантивному словотворі	16
2.2 Засоби створення антонімічності в ад'єктивному словотворі	22
Висновки до розділу 2	29
ВИСНОВКИ	30
СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ	31
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	32

ВСТУП

Однією з важливих проявів системних взаємин у мові є співвідносна протилежність його елементів. Антонімічні відносини буквально пронизують мову. Значення протилежності відзначається, наприклад, у відносинах заставних форм дієслова: будувати - будуватися (Робітники будують будинок - Будинок будується робітниками), пригнічує - пригноблений, купувати - продавати і т. д. Протилежними за змістом можуть бути і цілі пропозиції: Усі присутні були спортсменами — Жоден із присутніх не був спортсменом (пор. Дехто з присутніх (не) був спортсменом). Логічні формули цих речень (суджень) мають такий вигляд: «Всі S суть P», «Жоден S не є P», «Деякі S (не) суть P».

І все-таки антонімія — явище, передусім, лексичне. У цьому не важко переконатися, звернувшись, скажімо, до наведеного прикладу. Синтаксична антонімія «Всі присутні були спортсменами — Жоден із присутніх не був спортсменом» спирається, перш за все, на лексичну протилежність компонентів конструкції: всі (були) — жоден (не був) (пор. судження, висловлювання).

Принципова важливість класифікації слів протилежності їх значень для усвідомлення системності лексики відзначалася в лінгвістиці неодноразово. Ш. Баллі бачив в антонімічних протиставленнях прояв природної схильності людського розуму. Він вказував на легкість, з якою у свідомості того, хто говорить, викликається логічний антонім (наприклад el calor «тепло» — el frío «холод») або взагалі «парне» слово (типу derecho «правий» — izquierdo «лівий»). «Це один із проявів тієї відносності, - писав Ш. Баллі, - яка визначає (і обмежує) всю діяльність розуму. Таким чином, у нашій свідомості абстрактні поняття закладені парами, причому кожне зі слів завжди так чи інакше викликає уявлення про інше» [9].

Організуюючи і «оформляючи» найважливіші фрагменти мовної системи, антоніми утворюють цілі парадигми якісних слів (пор. просторових та інших відносин.) Такі, наприклад, прислівники, як вперед-назад; вліво-вправо, вгору-вниз, що позначають напрямок руху від певної точки.

Антонімічні слова не тільки утворюють «власні» мікросистеми, а й включаються як одна з основних координат у загальну схему тематичної (понятійної) класифікації лексики, вступаючи в тісний органічний зв'язок з синонімами та іншими словами тієї ж тематичної групи.

При вивченні та описі антонімії іспанської мови необхідно поставити передусім дві взаємозалежні завдання:

- 1) дослідження антонімії як системного явища;
- 2) визначення місця та ролі антонімії в лексичній системі мови в цілому.

Актуальність роботи зумовлена нерозробленістю проблем антонімії у сучасній іспанській мові.

Мета роботи - уявити систему засобів вираження антонімічності в сучасній іспанській мові.

Проблемою нашого дослідження є антонімія у сучасній іспанській мові.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

1. Проведення аналізу наукових праць з проблем антонімії для визначення вихідних теоретичних положень та основних напрямів дослідження. Уточнення поняття антоніма та типів антонімічних відносин.

2. Розглянути лексичні засоби вираження полярності в іспанській мові.

3. Розглянути вираз полярності за допомогою граматичних засобів.

4. Подання загальної системи словотвірних засобів створення антонімічності в сучасній іспанській мові.

Практичне значення полягає у можливості використання матеріалу в курсах теорії та практики лексикології та перекладу.

Наукова новизна роботи виявилася у поєднанні лінгвістичного, літературознавчого та перекладацького підходів до вивчення проблеми.

Робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури та списку літературних джерел.

При написанні цієї курсової роботи застосовувалися такі методи наукового дослідження:

- 1) теоретичний аналіз робіт вітчизняних та зарубіжних лінгвістів, присвячених даній проблемі;
- 2) інтерпретаційний метод (пояснення, порівняння).

РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ МОВНОЇ АНТОНІМІЇ

1.1 Вираз полярності в мові

«Протилежними» можуть виявитися дуже різні предмети, явища та відповідні їм слова. Антонімія властива всім мовам, та її одиниці виявляють принципово загальну структуру протилежних значень і велику подібність у структурної та семантичної класифікації антонімів. У філософському сенсі дане поняття пояснюється як протилежність всередині однієї і тієї ж сутності, відмінність на найвищому щаблі її розвитку. Ця єдина сутність у своєму розвитку проходить три етапи якісних змін: тотожність – відмінність – протиріччя.

Таким чином, філософський аспект поняття протилежності дозволяє розглядати явища лексичної антонімії як опосередкованого результату дії діалектичного закону єдності протилежностей. Гегель розглядав категорії тотожності, відмінності та протиріччя у розділі вчення про сутність. «Протиріччя ж, - писав він, - є корінь будь-якого руху і життєвості, оскільки щось має у собі протиріччя - критерій помилок» [1].

К. Маркс розрізняв два види протилежності:

1) протилежність усередині однієї сутності (протилежні визначення однієї і тієї ж сутності),

2) протилежність між двома сутностями (дійсні крайнощі).

Навряд чи можна говорити, наприклад, що кольори білий і чорний за природою більше протилежні один одному, ніж крайні точки спектрального ряду червоний та фіолетовий (інфрачервоний та ультрафіолетовий). Чи небо від землі об'єктивно далі, ніж небо від води.

Навпаки, розгляд характеру предметів і явищ, які називаються словами-антонімами, показує, що з погляду предметної співвіднесеності такі слова виявляють певну близькість значення. Ця близькість полягає в тому, що всі члени антонімічної групи називають предмети та явища одного роду, що належать до однієї й тієї категорії об'єктивної дійсності.

Невідповідність у процесі виникнення протилежних понять та слів-антонімів, що мають ці поняття, ясно видно також при аналізі категорій роду іменників. За словами В.М. Ключової, «полярними є поняття, пов'язані з біологічною статтю, чоловічою чи жіночою. Тут можна говорити про такі парні відповідності, як чоловік і жінка, син і дочка, брат і сестра, дядько та тітка; а також про відповідності зі світу тварин: коза та козел, корова та бик, курка та півень».

Полярність цих понять у мові виражається тим, що біологічний рід знаходить своє відображення у граматичній категорії роду, виразом якої є особливі артиклі та закінчення, а також у різних словах для позначення біологічного роду, наприклад у іспанській мові *un alumno* «учень» і *una alumna* «учениця»; *el profesor* «викладач» і *la profesora* «викладачка» [3].

Зі слів В.М. Ключової, можна дійти нашого висновку, що ці полярні поняття типу корова і бик, коза і козел, курка і півень тощо слід розглядати як антоніми. Але полярні поняття – жіночий та чоловічий рід – відомі людям давно. Раніше вони мали зовсім інше значення. Маємо приклад з германських мов: в індоєвропейській слово *Kuh* одночасно означало і чоловічий, і жіночий рід тварин. Тільки в німецьких мовах лексичне значення слова *Kuh* поступово обмежується жіночим родом, і тоді почали застосовувати інше слово позначення тваринного чоловічого роду - *Stier*. Без контексту не можна навіть зрозуміти, про які тварини йдеться.

Для мови взагалі не обов'язково точне найменування кожного виду тварин чоловічої та жіночої статі. І полярність понять, пов'язаних із

біологічним родом, не є достатньою основою для створення антонімів. Те, що у мисленні постає як полярне поняття, у мові може не мати взагалі ніякого спеціального найменування.

Велика кількість лінгвістів приділяла антонімам пильну увагу, але, як і раніше, залишаються актуальними багато питань, які не знайшли свого відображення в роботах науковців або не отримали повного висвітлення. У лінгвістиці немає єдиних поглядів до підходу вивчення явищ антонімії, немає меж виділення та розмежування антонімів. Напевно, це можна пояснити тим, що автори при їх визначенні звертають увагу на логічну категорію протилежності, а ця протилежність у мові не відображає лінгвістичну сутність антонімів.

Поява слів-антонімів годі було змішувати як з появою понять, а й із процесом появи слів взагалі. Слова, які сьогодні є полярними, можуть з'явитися в мові в різний час і можуть існувати, не будучи антонімами. Одні слова-антоніми можуть змінювати свою антонімічність або взагалі зникнути з мови, інші, навпаки, можуть з'явитися. Але саме явище протилежності безперервно розвиватиметься.

Полярність і заперечення, мабуть, більше, ніж будь-який інший граматичний феномен, розтягуються вздовж безладного кордону, що розділяє семантику та прагматику. Залежно від того, кого ви запитуєте, заперечення може бути логічним оператором або типом мовленнєвої дії, основним елементом семантичного представлення або прагматично навантаженою формою комунікативної взаємодії. Зрештою, має бути принаймні все це. Полярність — це, по суті, відношення між семантичними протилежностями — між значеннями (або виразами, що позначають значення), які принципово несумісні одне з одним.

Оскільки така полярність охоплює не лише логічне відношення між негативними та стверджувальними реченнями, а й концептуальні відношення, що визначають протилежні пари, такі як гаряче-холодне,

довге-коротке та добре-погане, і, найширше, риторичне відношення між аргументами за та проти. Питання полягає в тому, як ці різноманітні й дуже різні типи опозиції представлені в мові й у розумі.

Грамматика полярності породжує парадокс. Те, що в принципі має бути простим і симетричним відношенням, на практиці загрожує асиметрією. У цілому, протилежні терміни повинні бути рівноправними у своїй відмінності: один термін не може бути більш протилежним, ніж інший. Але в природній мові протилежності ніколи не бувають рівними.

Існує постійний дисбаланс між немаркованим вираженням ствердження та позначеним вираженням заперечення; між загальною корисністю стверджувальних речень і прагматично навантаженим використанням негативних речень; між простою логікою подвійного заперечення та непростою прагматикою, яка гарантує, що заперечення негативу ніколи не є таким самим, як ствердження позитиву.

І справа не лише в тому, що заперечні та стверджувальні речення нерівні — вони також певною мірою неспівмірні: не кожне заперечне речення має прямий стверджувальний відповідник, і не кожне стверджувальне має просте заперечення. Зазвичай (можливо, завжди) природні мови включають те, чого ніколи не роблять штучні мови: клас конструкцій, які самі по собі не виражають заперечення чи ствердження, але обмежені реченнями однієї чи іншої полярності.

Існування (і справді великої кількості) таких полярних елементів свідчить про те, що ресурси, які надають мови для негативних і ствердних речень, можуть бути напрочуд незалежними один від одного. З логічної точки зору ці асиметрії є неочікуваними; однак вони починають мати сенс, коли розглядають функції, які заперечення та ствердження можуть виконувати в реальному мовному вживанні. У цьому розділі досліджується ландшафт цих асиметрій і шукається їх мотивація в прагматичних функціях, які вони виконують.

1.2 Види антонімів

Розвиток сучасного мовознавства характеризується дедалі пильнішою увагою лінгвістів до питань смислової структури слова, до системного розгляду різних рівнів мови, зокрема лексики. Дослідження найважливіших проблем теоретичної семантики, описової лексикології і лексикографії, зроблені останнім часом у низці робіт, дають підстави стверджувати, що лексика, попри величезну кількість її одиниць і багатовимірний характер їхніх відносин, є певну систему. На жаль, не всі категорії та виміри цієї системи досить вивчені.

Як в українській, так і в іспанській відкритим залишається питання розуміння антонімів та антонімії, незважаючи на велику кількість робіт, присвячених даній проблемі. Справа в тому, що автори представляють свою інтерпретацію питання та свої шляхи вирішення проблеми визначення антоніма, які часто або практично дублюють один одного, або є діаметрально протилежними.

Антоніми – слова із протилежним значенням. У підручниках з лексикології вони визначаються як слова «різного звучання, які виражають протилежні, але співвідносні один з одним поняття» [14]. Щоб і поняття протилежного значення, і протилежність адекватно відбивали семантику антонімів, слугували засобом їхнього розпізнавання, необхідно вкласти у яких, на наш погляд, суворо термінований сенс, семантично обмежити. Одним із таких обмежень є вказівка на співвідносні протилежні значення [6].

Розглянемо розвиток поглядів на проблему визначення антонімів. Л. А. Булаховський вважав, що «антоніми в основному відносяться до вираження якостей, але можливі також, наприклад, при назві дій та

станів негативного або скасуючого характеру» [3]. Д. Н. Шмельов вважає, що під антонімією розуміють не просте протиставлення, яке може бути виражене додаванням заперечення (наприклад, білий – небілий, говорити – не говорити), а протиставлення допущених значень, виражених різним корінням (наприклад, бідний – багатий, сухий – мокрий) [15].

Л. Ю. Максимов в основу визначення антоніма поміщає ознаку якості, проте в це поняття він включає не тільки різнокорені, а й однокорінні слова – антоніми [9].

Слідом за ним ми також вважаємо, що визнання антонімами лише різнокорінних слів не відображає дійсного стану речей, тому що вираз антонімічних відносин в українській мові також здійснюється за допомогою приставок (не- та ін), а в іспанській вираз антонімії за допомогою афіксів є визначальним.

Незважаючи на те, що важливість антонімії як особливого протиставлення, особливої асоціації слів підкреслювалася неодноразово, наприклад, у зв'язку з теорією семантичних полів Тріра, а також з проблемою ідентифікації та класифікації фактів у лінгвістиці (Ш. Баллі), лінгвісти й нині виходять часто з дуже недиференційованого поняття антонімії. Так, А. де Вінценз вважає за краще говорити просто про антонімічні пари, взагалі не обговорюючи поняття антонімії.

Водночас слід зазначити низку робіт, які містять об'єктивні пропозиції у вирішенні цього питання. Це насамперед, з погляду, ті праці, які розширюють колишнє вузьке розуміння антонімії. У своєму дослідженні про синоніми І. Філіпєць намічає кілька структурних типів антонімів, які виражають не лише якість, а й кількість, оцінку, просторові та часові відносини, протилежності дій та станів [1].

Аналогічну картину знаходимо в нарисі з семантики французької О. Духачека. Він дає схему класифікації французьких антонімів і

зазначає, що в антонімічні відносини можуть вступати слова, що позначають якість, кількість, оцінку, почуття, дії, стани, просторові та часові відносини [1].

Отже, дані існуючі визначення антонімів, на нашу думку, можна умовно поділити на три групи. Перша група – визначення, що стосуються антонімів слова з протилежними значеннями. Подібні визначення мають окремі варіації, але головне в тому, що відзначається наявність протилежних значень.

До другої групи визначення антонімів відносяться ті, в яких робиться спроба окреслити межі антонімії шляхом перерахування основних ознак антонімів та способів їхньої ідентифікації.

У третю групу можна поєднати спроби описового визначення антонімів шляхом перерахування та пояснення різних їх властивостей, функцій, способів дослідження та вживання.

Ми вважаємо, що, враховуючи інформаційну обмеженість будь-якого визначення, необхідно відобразити в ньому лише основні та найзагальніші властивості та відносини, що характеризують об'єкт дослідження. По-перше, необхідно виявити ті функції, які це визначення покликане виконувати; по-друге, з'ясувати, чи немає серед уже наявних визначень такого, яке задовольняє цим 75 вимогам, щоб не спотворювати наявних значень; по-третє, встановити критерії, за якими буде створено нову дифініцію.

Визначення – це похідна від теоретичного дослідження, тому воно має бути стислим переказом положень, сформульованих у результаті проведеного дослідження, та відбивати провідні, основні ідеї [1].

Необхідно сфокусувати основний результат і тим самим надати відправний пункт у цій галузі знання для подальшого розшуку, а також для його використання в навчальному процесі як більш-менш точний засіб орієнтації в лексичній антонімії. Виходячи з аналізу мовного

матеріалу, ми можемо з упевненістю сказати, що протилежність значень є основною та загальною властивістю антонімів, про це яскраво говорить та однастайність, яку в цьому відношенні виявляють автори визначень.

Слідом за Міллером ми вважаємо, що у визначенні необхідно вказати домінуючу функцію – служити для позначення реальних протилежностей, що мають у кожному конкретному випадку одну сутність – щось таке, що представляє спільність якості, дії, предметності, спрямованості тощо полюсів даної протилежності, з одного боку, і визначає їх межі з іншого боку.

Слід також відобразити мовний (мовленнєвий), психологічний, логічний, філософський аспекти – базові категорії, які можуть бути основою подальшого вивчення антонімії в різносистемних мовах, її існування у яких і функціонування у мові.

Отже, пропрацювавши і осмисливши наявні визначення антонімів як і українською, і в іспанській мовах, і навіть проаналізувавши саму проблему визначення та її функції і вивчивши достатній мовний матеріал, ми формулюємо своє визначення антонімів, основою якого беремо дефініцію, запропоновану Міллером.

Висновки до розділу 1

Отже, антоніми – це взаємопротилежні за значенням номінативні одиниці мови, які є для позначення взаємопротилежних односутнісних явищ об'єктивної реальності.

Полярні слова – це клас, що мають семантичні та структурні особливості, що відрізняють їх від інших семантичних груп. Між ними існує сильний семантичний зв'язок, який має концептуальну природу – предметно-речові позначення ототожнених контрастів викликають у свідомості найстійкіші асоціативні зв'язки.

Слова-антоніми виникають, функціонують та розвиваються у мові, утворюють опозиції та потенційну антонімічність. Антонімічні відносини охоплюють всю систему номінації, тобто вони є внутрішніми фундаментальними властивістями мови.

Протилежні один до одного слова виникають і реалізуються лише у мові. Клас антонімів збільшується, немає чітких меж і має відкритий характер.

Антонімія – абсолютна мовна універсалія.

РОЗДІЛ 2. СЛОВОТВІРНІ ЗАСОБИ МАРКУВАННЯ ПОЛЯРНOSTІ В ІСПАНСЬКІЙ МОВІ

2.1 Засоби створення антонімічності у субстантивному словотворі

У своїх роботах Т. Ф. Чурносова вводить поняття словотвірної антонімії [2]. Під словотвірною антонімією розуміються антонімічні відносини між різними одиницями словотвірної системи, між окремими моделями, між похідним і мотивуючим, а також здатність утворювати слова з протилежним значенням до вже існуючих лексичних одиниць від основ цих слів за допомогою певних афіксів або утворення антонімічних пар від одного і того ж слова.

Під словотворчою моделлю, М. Д. Степанова, розуміє «типову структуру, що має узагальнений лексико-категоріальний зміст і здатну наповнюватися різним лексичним матеріалом (тобто різними лексичними основами) за наявності певних закономірностей поєднання її елементів один з одним» [1].

Словоутворювальна система є багаторівневою ієрархічно організованою системою моделей. Кожен рівень характеризує певний набір ознак:

- 1) імпліцитність/експліцитність словотвірної структури;
- 2) кількість компонентів, що взаємодіють у словотвірному акті;
- 3) тип семантичних відносин між компонентами;
- 4) тип словотвірного засобу;
- 5) частково приналежність виробляє основи;
- 6) категоріально-семантична характеристика основи, що виробляє.

Антоніми утворюються також серед складних слів. Порівн. наприклад, *rico en agua* «повноводний», *agua pesada* «важка вода» та *probre en agua* «маловодний», *discreto* «стриматний» і *sin tacto* «безтактний», *talentoso* «талановитий», *sin talento* «безталанний, бездарний» і т. п. [6].

Існують також словотвірні елементи перехідного статусу між словоскладанням та афіксацією. Словотворчими елементами ми, за М. Д. Степановою, визначаємо як напівафікси. Під напівафіксами розуміються словотвірні елементи, що мають такі ознаки:

- 1) формальна та семантична співвіднесеність з автономним словом;
- 2) наявність певного семантичного зсуву проти самостійного слова;
- 3) регулярність однотипного семантичного зсуву серії похідних.

До напівафіксів можна віднести всі так звані префікси, що відокремлюються, ряд препозитивних морфем, що корелюють з повнозначними словами, і деякі постпозитивні морфемі в ад'єктивному словотворі.

Як згадувалося, в антонімічні відносини вступають слова, які позначають пов'язані асоціацією з контрасту протилежні поняття. Хоча антонімія і не так поширена в мові, як синонімія, проте письменники охоче користуються системою протиставлення в художніх творах:

Nosotros consiste en prudencia y estupidez, vigilancia y somnolencia, diligencia y pereza, salud y enfermedad, riqueza y pobreza, agudeza y embotamiento, juventud y vejez, fuerza y debilidad y Él La huella.

Антонімічні зв'язки притаманні як семантично моноваріантним словам, і семантично поліваріантним лексичним одиницям.

Семантично моноваріантні *alabanza-culpa* (хвалити-звинувачувати). Їхні антонімічні зв'язки не поширюються на інші лексичні одиниці. Тут встановлюють антонімічні контакти кількох слів.

Дещо інші антонімічні відносини спостерігаються між моноваріантним іменником *silencio y ruido de palabras*:

Los silbidos de las locomotoras perforaron el silencio.

Afuera se oía ruido, como si ya hubiera llegado la luz del día.

Подібно до синонімічних відносин, антонімічні зв'язки лексичних одиниць можуть бути різнобічними. Наприклад:

Fran se rió, pero luego pensó: Y yo, ¿lo aceptaría si él viniera, de verdad, en serio, y dijera: Usted, ¿debería ser ministro? Aquí terminó la diversión.

Порівн.: " "Querido domingo", dijo Reindl sonriendo amablemente, "haz lo que quieras. Pero si lo haces mal, volarás." El editor decidió tomarlo como una broma...

В антонімічні зв'язки можуть вступати і поліваріантні слова за своїми основними варіантами. Такими є *mente y material*:

Pero allí en el departamento superior no hay dibujantes ni pintores con inclinación por lo sobrenatural, la naturaleza por sí sola les basta...

У той час як основний варіант іменника *espíritu* означає здатність людини мислити, її розум:

Quería iluminación, una vida en el espíritu.

За похідними варіантами вони антонімічних зв'язків не мають. У слова *cultura* є ще три похідні варіанти:

1) «обробіток, обробіток ґрунту», «розведення рослин» (*la cultura de la tierra, la cultura de las rosas*);

2) «культура» (*la cultura ucraiana*);

3) «експлантація, експериментальний метод вирощування тканини поза організмом», «розведення бактерій» (*un cultivo de bacterias*).

Як можна переконатися на прикладах, антонімічні відносини охоплюють не всю сферу поєднання антонімічних варіантів різних лексем. Основний варіант слова *cultura* не антонімічним до *naturaleza* при вираженні рівня та виду культури окремих народностей, певних епох історії людства: *la cultura antigua, la cultura oriental*. (“... el declive de la caballería y de la cultura caballeresca condujo inevitablemente al declive de la llamada lengua poética del alto alemán medio; Trabajamos hombro con hombro con la clase obrera para un mayor florecimiento de la cultura socialista...”) культивованої форми в будь-якій області ступеня досконалості в оволодінні чим-небудь (“*cultura, a lo cual aquí se desarrollaron los medios gráficos de expresión. Tiene cultura*”; “*Es una persona de cultura.. Puedes ir a los diferentes mundos del mundo (Él es un hombre de mundo*”)).

Як можна переконатися на наведених прикладах, іменник *naturaleza* вступає в антонімічні відносини за своїми лексико-семантичними варіантами з різними лексемами. Однак є випадки, коли певні слова встановлюють антонімічні контакти один з одним по ряду лексико-семантичних варіантів. Це особливо притаманно для якісних прикметників. Достатньо зіставити: *suave* — «м'який, що піддається тиску, деформації» у *duro* — «твердий, жорсткий, пружний, що не піддається тиску, деформації». Вони використовуються при описі:

а) предметів домашнього вжитку:

“... la brillante noche anterior al verano con el inquietante juego de la luna y las sombras sobre el agua del lago, que se había visto desde la habitación, desde la blanda cama.”;

“...nos sentamos en duras camas de campaña en la tienda”;

б) ґрунтового або сніжного покриву:

“¿Alguien ha oído alguna vez cómo el estiércol de vaca cae al suelo, a una tierra blanda?”;

“...y en el fondo hay tierra muy dura”;

в) харчових продуктів:

“El pan está tierno. El pan está duro”.

Обидва прикметники зустрічаються (за основними варіантами) у поєднанні з іменниками, що позначають:

а) неорганічні речовини:

“El suelo era rocoso y las paredes estaban hechas de roca blanda”;

“Aquí...atravesado por las duras muelas de un molino”;

б) метали: hierro suave, hierro duro;

в) дерево, дерев'яні предмети:

“El armario, de madera blanda... fue seguramente obra de Max...

Para algunas construcciones sólo se puede utilizar madera dura”.

г) шкірний, трав'янистий покрив:

“Le tendió a Oskar una mano suave pero fuerte.

La mujer estaba pálida y tenía manos delgadas y duras.

Saltas a la oscuridad y caes sobre la hierba suave y espesa.”;

“El autobús nos llevó por senderos salvajes de taiga, a través de altos bosques de abedules y prados cubiertos de hierba dura y flores de color rojo violáceo...”.

Ці прикметники антонімічні і за похідними лексико-семантичними варіантами, наприклад, за варіантом «м'який, неясковий, нерізкий» (brillo suave, luz suave, colores suaves) і «різкий» (brillo duro, luz dura, colores duros.); «м'який, милозвучний, нерізкий» і «грубуватий» (voz suave - voz dura) [9].

Антонімічні відносини виявляються тут не тільки при описі людського голосу, його м'якого або різкого тембру, але також і при описі м'якого чи твердого вимови:

“Hablaban un alemán duro y sin acento...”.

Не всю сферу поєднання охоплюють антонімічні відносини за варіантами «м'який, теплий, помірний» і «суворий, різкий, холодний»:

“Ahora era invierno, un día suave, húmedo, sin escarcha ni nieve...”;

“Invierno inimaginablemente duro... congelación de tercer grado... nieve hasta los brazos...”.

Антонімічні відносини за вказаними варіантами поширюються також на всю сферу сполучуваності. Вони виявляються в ситуаціях, коли йдеться про людину податливу, безвільну, лагідну, позбавлену грубості і різкості, і, навпаки, про жорстоку людину, круту вдачу, не здатну піти на поступки, грубу, різку:

“Un hombre duro que no puede ser blando tampoco es apto para el juego allí arriba”.

Антонімічні відносини виявляються і при порівнянні варіантів «нерізкий, несильний» і «різкий, важкий, болісний», коли йдеться про рухи, їхню інтенсивність.

“Eva se paró bajo la puerta... y le tendió la mano al joven visitante, con un movimiento suave, sin prisa alguna”;

“Christian se levantó rápidamente y le dio un fuerte golpe al otro hombre”.

Варіант прикметника suave - "м'який, похилий, пологий" - використовується при описі ландшафту, форми предметів:

... debajo el río brillaba, y en sus suaves curvas los pueblos se acurrucaban en un silencio de ensueño.

Часом лексико-семантичний варіант слова може набувати у мові антонімічного вживання [2].

Цікаво відзначити, що у лексеми leve є варіант «слабко виражений, легкий»:

“Pero al día siguiente, cuando el enfado había amainado un poco...”.

Варіант слова *leve* характеризує тут нерізкий прояв почуття гніву. У розмовній мові прикметник *leve* вживається для позначення сильного почуття:

“Para mi leve horror, vi que el andamio se separaba repentinamente de la pared de la casa”.

Отже, антонімічні відносини охоплюють як систему мови, а й мова. Антонімічні відносини семантично поліваріантних лексем також відрізняються великою різноманітністю (як можна було переконатися на наведених прикладах із літературних творів та словників сучасної іспанської мови) і мають складний, багатосторонній характер.

Наведені факти показують, як складні семантичні процеси. Проводити різкі грані при семантичній взаємодії іноді дуже важко. Подібно до того, як переходи в поняттях поступові, часом ледь вловимі, так само поступово змінюється смислова спрямованість у словах і змінюється характер їх семантичних зв'язків.

2.2 Засоби створення антонімічності в ад'єктивному словотворі

У іменній сфері антонімія представлена найбільш широко у словотворі прикметників і стала для цієї частини мови суттєвою ознакою, що відзначають багато дослідників.

Одним з яскравих проявів системних відносин у лексиці є співвідносне протиставлення двох і більше слів, протилежних за загальним і найбільш істотним для їх значення семантичною ознакою. Такі слова називаються лексичними антонімами (гр. *anty* – проти + *опута* – ім'я).

Співвідносним протиставлення називається тому, що в подібні відносини вступають лише слова, що знаходяться в одній і тій же

лексичній та граматичній (за ознакою віднесеності до однієї й тієї ж частини промови) парадигмі, що позначають логічно сумісні поняття. В основу їх зіставлення покладено один і той же загальний і суттєвий для них ознака. Так, семантично (і, природно, логічно) співвідносними є слова, що характеризують різного роду якісні ознаки, наприклад: красу, колір, смак та ін. (*bello – feo, claro – oscuro, amargo – dulce*); емоції (*amor – odio, alegría – tristeza, caricia – grosería*); поняття простору, часу (*arriba – abajo, el norte – el sur, hoy – mañana, el invierno – el verano*); дія і стан (*cerrar - abrir, sonrojar - pálido,*) та багато інших.

Справжні антоніми, як *amigo - enemigo, buenos - malos* є саме антиподами.

Проте трапляються й складніші антонімічні відносини. Такі ж ми знаходимо в антонімах *agridulce, dulce-salado*. У прикметниках ж *frío - cálido - caliente, seco - húmedo - mojado*, так само як і в дієсловах *de pie - caminando - sentado - acostado, en silencio - gritando – hablando*: всі антоніми пов'язані між собою.

Антонімічні зв'язки притаманні як семантично моноваріантним словам, і семантично поліваріантним лексичним одиницям. Причому іноді слова, що характеризуються антонімічними відносинами, вживаються в одному контексті: “*Estanislao... distribuyó elogios y reproches; Susanne conocía todas las amistades y rivalidades en la clase, ... pensó detenidamente a qué niño se le permitía elogiar o culpar y cuándo ...*” [5].

В антонімічні зв'язки можуть вступати і поліваріантні слова за своїми основними варіантами. Тісний взаємозв'язок антонімії з багатозначністю підкреслює системність відносин лексичних одиниць, їх взаємозалежність і взаємозумовленість за збереження, проте, кожним із явищ своїх розрізнявальних (диференціальних) ознак.

До мовних ознак антонімів, крім зв'язку з полісемією і специфікою синтагматичних відносин, відноситься регулярність їх контрастують

асоціативних зв'язків, іншими словами, згадка про одного члена антонімічної пари може викликати уявлення про іншого. Називаючи, наприклад, такі властивості людського характеру, як *la bondad*, *la sutileza*, *la sensibilidad*, той, хто говорить і слухає, може зіставити їх із протилежними — *la malicia*, *la mala educación*, *la crueldad*.

Слова-антоніми, як і синонімічні слова, нерідко утворюють у мові та мовлення групи одиниць, семантично близьких за функцією протиставлення. Поняття про антонім виникає лише в тому випадку, коли існує не менше двох семантично співвідносних слів, протилежних за значенням.

Отже, антоніми (як і синоніми) існують як мінімум попарно. Нерідко кожне з двох (і більше) семантично протиставлених слів, у свою чергу, має синоніми, які й утворюють ряди одиниць, синонімічних (по вертикалі) та антонімічних (по горизонталі) між собою, наприклад:

La ola: pesada - débil

luz fuerte

fuerte - débil і т. д.;

El año: futuro - paso

paso a paso - anterior

futuro - yendo a t. d. [7].

Таким чином, два (і більше) близькі за значенням слова утворюють антонімічний ряд.

Пошуковий запит без заперечення дав у середньому 88% конструкційно-сумісних входжень (загалом 22382). Серед корпусних прикладів із запереченням 84% були сумісні з конструкцією (загалом 1642 випадки). Ці знахідки вважалися вагомим доказом закріплення конструкції з іменниками чоловічого роду однини. З аналізу корпусу можна зробити висновок, що ті конструкції, які не сумісні з

конструкцією, мають номінальні наповнювачі слота як підмет речення (порівняйте приклад 4).

(4) “¿La prensa asociada? Pregunto a quién le importa un guardia civil. A nadie, y muerto menos”. (2602546)

Частота лексем відноситься до абсолютної частоти елементів

Трохи вищий відсоток токенів, сумісних з конструкцією (приблизно 4%), виник у закріпленні іспанського варіанта конструкції без заперечення. Це також було підтверджено вищою частотою маркерів входжень (27376 без заперечення проти 2365 входжень із запереченням). Пошукові запити показали явну перевагу конструкції в третій особі однини та теперішньому часі без заперечення, що можна інтерпретувати як прототипну реалізацію конструкційної ідіоми.

Колокаційний/розподільний аналіз за допомогою Sketch Engine забезпечив точну кількісну та якісну оцінку номінальних заповнювачів слотів.

Таким чином, пошуковий запит <importa un + N> дав 239 різних заповнювачів слотів, сумісних із шаблоном.

У Construction Grammar широкий діапазон заповнювачів слотів вважається параметром, корисним для оцінки ступеня продуктивності та схематизації конструкції. Продуктивність «вимірюється в контексті конструкції, щоб визначити, скільки різних предметів зустрічається в різних схематичних слотах конструкції» і тісно пов’язана з умовністю.

Незважаючи на велике розмаїття наповнювачів слотів, у їхньому лексичному значенні можна виявити певну закономірність, яка може бути результатом аналогічних розширень із прототипових наповнювачів (наприклад, *comino* «кумін», *perino* «огірок», *pito* «свисток» тощо). Іменники чоловічого роду конструкції позначають:

З точки зору мовців, нікчемні або неповноцінні предмети:

-дрібні або, з точки зору мовця, нижчі фрукти, рослини, зерна, спеції та злаки: *bledo* («амарант»), *comino* («кумін»), *clavo* («гвоздика»), *perino* («огірок»), *pimiento* («перець»), *rábano* («редиска»), *higo* («інжир»).

-напівжирні малоцінні іспанські монети (*ardite*, *chavo*, *maravedí*, *perión*).

Табуйовані об'єкти в сексуальній або скатологічній сфері, які представляють дисфемію: *cojón* («яйце»), *carajo* («кіп»), *huevo* («куля»), *testículo* («яєчко»). З діафазної точки зору реєстр може варіюватися від вульгарного, як у (2.), до розмовного, як у (1.).

“No mire, aquí lo que pasa es otra cosa: al PP le importa un higo el déficit sanitario de Canarias”. (7167124)

“Lo que pasó ayer en las bolsas europeas me importa un ardite, y lo que pase mañana y pasado mañana lo mismo”. (28824861)

“Pero esto a un periodista le importa un cojón de ratón. Células cancerígena tenemos todos un montón a lo largo de nuestra vida [...]”. (11163591)

З точки зору доповідача, метафорично-символічне використання нікчемних об'єктів уже було засвідчено латинською мовою Катуллом, хоча цільовою сферою була не «відсутність інтересу», а «матеріальна нікчемність». У цьому контексті Руеда Руеда посилався на його використання в деяких романських мовах, таких як староіспанська. Так, до кінця 12 століття Гонсало де Берсео використовував такі вирази, як *tiesto* («квітковий горщик») і *migaja* («хлібний кмин»).

Пошуки в корпусі esTenTen18 показали, що прототипами іменних слот-заповнень іспанської конструкційної ідіоми з *importar* були такі: *bledo* («амарант»; 5456 випадків), *comino* («кумін»; 2961), *pimiento* («перець»; 2661), *pito* («свисток»; 1939), *perino* («огірок»; 1544), *rábano* («редиска»; 1349), *huevo* («яйце»; 727), *cuerno* («ріг»; 287) і *cacahuete*

(«арахіс»; 124). Інші наповнювачі слотів чоловічого роду з меншою частотою: *higo* («інжир»; 80), *sojón* («куля»; 80), *romo* («плід міха»; 35), *árice* («йота»; 34), *demonio* («диявол»; 28). Більшість наповнювачів слотів із частотою понад 60 зафіксовано у досліджених фразеологічних словниках як лексикалізовані ідіоми зі значенням «нічого» у співвідношенні з дієсловом *importar*.

Аналіз чоловічих і жіночих заповнювачів пазів привів до дуже різних результатів, що вплинуло як на продуктивність, так і на міцність конструкції. З аналізу наповнювачів чоловічих слотів можна зробити три основні висновки.

Різноманітність наповнювачів чоловічого роду з частотою понад 100 була відносно обмеженою (лише 10 іменників). Перші 10 прототипів заповнювачів слотів склали 88% від загальної кількості екземплярів конструкції (21 260 із 24 024 випадків). Це дослідження підкреслило труднощі проведення тонкої межі між «лексикалізованими» конструкціями (...)

Існував континуум між лексикалізованими конструкціями або конструкціями, записаними в лексикографічних ресурсах (наприклад, *importar un bledo a alg.*, *importar un comino a alg.*, *importar un rábano a alg.*), та примірниками з низькочастотними заповнювачами слотів, такими як *árice* («вершина»; 34 випадки), *chorizo* («гостра свиняча ковбаса»; 12), *ajo* («часник»; 3).

Діатопічні особливості щодо специфічної американської флори та фауни, а також табуйовані слова з сексуальної сфери відображалися в наповнювачах слотів із найменшою частотою лексеми: наприклад, *riso* («чоловічий статтевий орган»; 35 випадків) з Перу, Болівії та Чилі. Натомість у згаданих вище заповнювачах з'явилися терміни зі стандартної мови, властиві як європейському, так і іспаноамериканському різновидам.

Цікаво, що це запозичені слова: слова, які є загальними в деяких різновидах через контакт з іншими мовами та зустрічаються лише периферійно серед слот-заповнювачів, наприклад egg (9) з англійської, catzo (5)/cazzo (5) з італійська, а вурст «ковбаса» (1) з німецької, перші дві походять від аргентинського різновиду іспанської.

Феномен низькочастотних наповнювачів слотів є результатом аналогічних розширень на основі продуктивних кластерів, таких як «маленькі плоди».

Пошуковий запит <importa un + S> дав 66 гапаксів (включаючи 41 лему), які позначають:

-дрібні або нікчемні плоди: grano («зерно»), dátíl («фінік»), calabacín («кабачок»), poroto («біб»);

Згідно з Ziem & Lasch, кількість гапаксів представляє індекс продуктивності та параметр закріплення. За цим критерієм високопродуктивною можна вважати іспанську конструкцію з іменниками чоловічого роду. Грайливий креатив в основному був виявлений у наповнювачах слотів з низькою частотою та одноразовими випадками. Це явище значно підвищувало ступінь експресивності інстанцій, як-от у наповнювачі прорізів соjón de ratón («кулька»).

Іспанська конструкційна ідіома також дозволяє використовувати іменники жіночого роду в іменному місці. Отже, існує лише 5717 конструкційно-сумісних екземплярів з іменниками жіночого роду, але 24024 з іменниками чоловічого роду. Це можна інтерпретувати як морфологічну перевагу іспанської конструкційної ідіоми для іменників чоловічого роду.

Інстанції з іменниками жіночого роду підлягають тим самим семантичним обмеженням, що й іменники чоловічого роду. Деякі походять із статевої сфери: gónada («яєчко»); інші є термінами для дрібних або, з точки зору мовця, малих фруктів, тварин або предметів:

mandarina («мандарин»), castaña («каштан»), vaina («оболонка»), mandioca («маніок»), berenjena («баклажан»), alga («морська капуста»), patata («картопля»), ensalada («салат»), guinda («вишня»), lenteja («сочевиця»), raja («солома»), anchoa («анчоус»), iguana («ігуана»), ameba («амеба»), sandalia («сандал»), alpargata («туфелька»), flauta («флейта»):

“Pues no, realmente me importa una gónada si Google y el mundo entero se entera de que he afanado—y usado luego en mi casa—los pecadillos cosméticos de mi paso por ese hotel”. (19214308)

Висновки до розділу 2

Отже, антоніми – це взаємопротилежні за значенням номінативні одиниці мови, які служать для позначення взаємопротилежних односутнісних явищ об'єктивної реальності. Антонімія пов'язує мовні одиниці з протилежним значенням та властива всім природним мовам.

Тож, антонімами називаються слова, протилежні за значенням. Здатність утворити антонімічні пари мають слова, що позначають поняття співвідносні в просторі, у часі або за якістю, наприклад: arriba - abajo, temprano - tarde, bueno - malo.

ВИСНОВКИ

У висновку подаємо заключення, основні з яких зводяться до наступного:

- Антоніми – це взаємопротилежні за значенням номінативні одиниці мови, які служать для позначення взаємопротилежних односутнісних явищ об'єктивної реальності.

- Антонімія пов'язує мовні одиниці із протилежним значенням та властива всім природним мовам.

- Під словотворчою антонімією слід розуміти відносини між різними одиницями словотвірної системи, між окремими словотвірними засобами та моделями, між похідним та мотивуючим, а також здатність утворювати слова з протилежним значенням до вже існуючих лексичних одиниць від основ цих слів за допомогою певних афіксів або утворення антонімічних пар від основ однієї й тієї ж слова.

- З погляду формально-структурних ознак розрізняють дві основні групи слів-антонімів: різнокореневі та однокореневі.

- Розуміння структурних та семантичних можливостей антонімічних опозицій дозволяє найбільш правильно та раціонально використовувати мовні антоніми у мові, обирати інформативно найзначніші з них. І це є важливою характерною ознакою творчого використання лексичного багатства іспанської мови.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ткаченко, Л.Л. (2013). Лексикологія іспанської мови: Навчальний посібник для студентів-філологів вищих закладів освіти спеціальності. Херсон: Вид-во ХДУ: 188. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/480>

СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ:

2. Carreter Fernando Lázaro (1953). Diccionario de términos filológicos. Biblioteca Románica Hispánica. Madrid: Editorial Gredos. URL: <http://es.wikipedia.org/wiki/Especial:FuentesDeLibros/97821305442265>
3. Encyclopedia of Language and Linguistics, 2nd. Edition (2006). Elsevier. URL: <http://es.wikipedia.org/wiki/Especial:FuentesDeLibros/0080442994>
4. Lengua castellana. La enciclopedia del estudiante (2005). Madrid: Santillana Educación: 357.
5. Sainz de Robles F. (1978). Diccionario español de sinónimos y antónimos. La Habana.
6. Gómez de Silva Guido. (1995). Breve diccionario etimológico de la lengua española. México: El Colegio de México: 135.
7. Voronina M. M. (1977). Antología de la lexicología española. Kyiv.
8. Walter von Wartburg. (1946). Problemas y métodos de la lingüística. URL: http://es.wikipedia.org/wiki/Etimolog%C3%ADa_popular/cite_ref-3#cite_ref3

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ:

9. Almela Pérez R. (1999). Procedimientos de formación de palabras en español. Barcelona: Ariel Prácticum.
10. Bosque Ignacio, Escandell M. Victoria, Leonetti Manuel, Sánchez Cristina. (2003). Lengua castellana y literatura. Bachillerato 2. Madrid: Santillana Educación, S.L: 415.
11. Korbozerova N. M. (2015). Análisis contrastivo de los sistemas léxicos en las lenguas española y ucraniana. Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. Вип. 27: 171–177.
12. Alvar Ezquerro M. (1983). El acortamiento de palabras // Diccionario de siglas y abreviaturas. Madrid: Alhambra.
13. Casares J. (1986). Cosas del lenguaje. Etimología, lexicología, semántica. Madrid.
14. Coseriu E. (1987). Gramática, semántica, universals. Madrid.
15. Lexicologia y semantica. URL: <https://es.slideshare.net/joseramoncarriazo/tema-9-lexicologa-y-semantica>
16. Giménez Folqués D. (2020). Evolución de los italianismos en los últimos diccionarios académicos del español. Cultura, lenguaje y representación. № 23.: 97–108. URL: <https://doi.org/10.6035/clr.2020.23.6> (дата звернення: 02.04.2024).
17. La T. P. E. L. (2019). Gli ispanismi nella lingua italiana e nei suoi dialetti, in prospettiva diacronica: thesis. URL: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-161372> (дата звернення: 02.04.2024).
18. Lorenzetti L. Italienisch und Romanisch. Kontakt, Migration und Kunstsprachen. Berlin, New York. URL: <https://doi.org/10.1515/9783110959925.32> (дата звернення: 02.04.2024)